

INCREASING THE INVESTMENT ACTIVITY OF COMMERCIAL BANKS IS AN IMPORTANT FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE TECHNOLOGY MARKETS.

Khudoiberdiev Masud Uktamovich.

Navoi State Mining Institute, Assistant of the Department of "Economics and Management", (97) 322-60-46 hudoyberdiyev.2608@mail.ru

Omonov Kamronbek Olimjon oglu.

NDKI student.

Annotation: This article addresses the problems and suggestions for increasing the investment activity of commercial banks in the application of innovative technologies in our country.

Keywords: Innovation, innovative technology, innovative idea, commercial bank, investment activity, deposit, long-term resource.

ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ - ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ БОЗОРИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИДИР

Худойбердиев Масъуд Ўктамович.

Навоий давлат кончилик институти “Иқтисодиёт ва менежмент” кафедраси ассистенти, (97)322-60-46 hudoyberdiyev.2608@mail.ru

Омонов Камронбек Олимжон ўғли.

НДКИ талабаси.

Аннотация: Ушбу мақолада мамлакатимизда инновацион технологияларни ишлаб чиқаришга қўллашда тижорат банкларининг инвестицион фаолиятини ошириш бўйича муаммолар ва улар бўйича таклифлар келтириб ўтилган.

Калит сўзлар: инновация, инновацион технология, инновацион ғоя, тижорат банки, инвестицион фаолият, депозит, узоқ муддатли ресурс.

Кириш. Мамлакатимиз иқтисодиётида инвестицион фаолиятни тобора кенгайтиришда давлатнинг бевосита инвестор сифатидаги роли ва ўрни камайиб, хусусий инвесторлар тараққий этиб бормоқда. Бу эса ўз навбатида янги инвестицион инфратузилма субъектларини пайдо бўлиши, яъни тижорат банклари, махсус молия-кредит инвестиция институтларининг шаклланиши билан боғлиқ. Юқори ривожланган давлатларнинг тажрибаси шуни

кўрсатадики, инновацион фаолият уларнинг иқтисодийтини ривожланишида жуда муҳим вазифаларни бажаради. Иқтисодийни ривожлантиришнинг замон талабларига мос ҳолда олиб боришнинг асосий талаби инновацион технологияларни ҳаётга, яъни ишлаб чиқаришнинг барча жабҳаларига жорий қилиш ҳисобланади.

Хорижий тажрибалардан ҳам маълумки, иқтисодийнинг юксак даражада тараққий этиши ишлаб чиқаришда инновацион технологиялардан қай даражада фойдаланилаётганлигига боғлиқ бўлади. Шундай экан, инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳаларни тўлақонли реализация қилиш, уларни хорижий инвестицияларни жалб қилишнинг долзарблигини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқариш тармоқларига амалий жорий қилишга салбий таъсир кўрсатаётган бир қатор омилларни Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 27 апрелдаги “Инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳаларни амалий жорий қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3682 сонли қарори билан келтириб ўтилган. Ушбу қарор бўйича санаб берилган омилларнинг орасида қулай инвестицион муҳитни шакллантириш, инновацион ғоялар ва лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш соҳасига инвестицияларни кенг жалб қилиш, илғор ва илмий ҳажмдор технологияларни фаол тарқатишнинг самарали тизими мавжуд эмаслиги кўрсатилган.[1]

Юқорида келтириб ўтилган омилни бартараф этиш учун мамлакатимизда тижорат банкларининг инвестицион фаоллигини ривожлантиришнинг объектив заруриятлиги бугунги куннинг долзарб муаммоларидан бири ҳисобланади. Мамлакатимизда инновацион технологияларни ишлаб чиқаришга қўллашда тижорат банкларининг инвестицион фаоллигини ривожлантириш қўйидаги долзарб муаммоларни ҳал қилишда муҳим роль ўйнайди:

- 1) Инновацияга боғлиқ бўлган йирик инвестицион лойиҳаларни молиялаштириш учун узок муддатли ресурсларни етишмаслиги;
- 2) Инновацияга боғлиқ бўлган йирик инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришда юзага келиши мумкин бўлган юқори даражали рискларни бошқариш механизмларининг тўлиқ шаклланмаганлиги;
- 3) Қимматли қоғозлар бозорида тижорат банкларининг инвестицион фаолиятининг сустлиги.

Бизнинг фикримизча ушбу муаммоларни ҳал қилиш орқали инновацияга боғлиқ бўлган инвестицион лойиҳаларни молиялаштириш, тижорат банклари томонидан амалга ошириш имкони яратилади.

Банкларнинг инвестицион фаолияти деганда, иқтисодиёт, мамлакат ва минтақалар кўламида ижтимоий ва иқтисодий соҳаларнинг инвестицион талабларини қондиришга қаратилган фаолият тушунилади.

Инновацион технологияларни иқтисодиётга жалб қилишда қорхоналарни молиявий қўллаб қувватлашга тижорат банклари томонидан кредитлар ажратиш орқали молиялаштиришга эҳтиёж сезилади. Албатта бу тижорат банкларининг молиялаштириш жараёнида вужудга келадиган таваккалчилик даражаси юқорироқ бўлиши табиийдир. Шунинг учун инновацион технологияларни ишлаб чиқаришга жорий қилишда тижорат банкларининг кредитлари орқали амалга оширилганда тижорат банкларига бир қанча енгилликлар беришга тўғри келади.

Чет эл мамлакатлари амалиётида кредит ресурсларини инновацион ривожланишни қўллаб-қувватлашга йўналтирадиган устунлик ва рағбатлар тизимини ишлаб чиқишга қаратилган сиёсат амалга оширилади. Бундай тизимни жорий қилиш қуйидаги чоратadbирларни амалга оширишни талаб қилади:

- 1) давлат томонидан ихтисослаштирилган инновацион банклар яратишни рағбатлантириш;
- 2) технологик ўзгаришларга эришишга йўналтирилган маблағларга солиқ солиш бўйича тегишли имтиёзлар ўрнатиш йўли билан давлат томонидан банкларни узок муддатли кредитлаш жамғармаларини яратишини рағбатлантириш. Иқтисодий асосланган солиқлар, рағбатлантирувчи функциясини бажарган ҳолда, инвестицион-инновацион жараёнларни фаоллаштиради;
- 3) ресурслардан фойдаланиш йўналишларига боғлиқ равишда банкларнинг фойда солиқ ставкасини дифференциациялаш – ресурслар инновацион лойиҳаларни узок муддатли кредитлашга йўналтирилган ҳолларда ставкани камайтириш;
- 4) инновацион маҳсулотларни ишлаб чиқиш ва жорий қилиш бўйича инвестицион лойиҳаларни амалга ошириш учун имтиёзли кредитлар тақдим қилувчи банкларнинг имтиёзли кафолатлаш тизимини яратиш;
- 5) юқори технологик маҳсулотларни ишлаб чиқиш ва жорий қилиш соҳасида фаолиятни амалга оширувчи тадбиркорларга тақдим қилинган кредитларни давлат томонидан суғурта қилиш механизмининг жорий қилиш;
- 6) банклар инновацион маҳсулот ишлаб чиқарувчи қорхоналар акцияларини сотиб олганда уларни мазкур қорхоналар акцияларига инвестиция қилинадиган банк фойдасининг қисмига солиқ солишдан озод қилиш йўли билан тақдирлаш;
- 7) инновацион фаолиятни ривожлантиришга йўналтирилган кредитларнинг гаров билан таъминланишининг ҳуқуқий тартибга солинишини такомиллаштириш;

8) инновацион лойиҳаларни кредитлашни амалга оширувчи банклар учун мажбурий резервлар меъёрларини камайтириш.

Юқорида келтирилган тавсияларни амалга ошириш инновацион иқтисодиётга фаол ўтиш шароитларида, яқин келажакда тижорат банкларига бўлган талаб инновацион лойиҳаларни молиялаштиришнинг устувор манбасига айланишига олиб келади.[2]

Хулоса ва таклифлар. Юқоридаги келтириб ўтилган таҳлилий ўрганишлар натижасидан келиб чиққан ҳолда, хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, банкларнинг иқтисодиётдаги бўш пул маблағларни етарли даражада узоқ муддатли депозитларга жалб этиши ва ушбу маблағларни реал ишлаб чиқаришга инновацион технологиялар жорий қилиш орқали самарали бошқариш ҳозирги кунда уларнинг муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади. Шундай экан, тижорат банкларининг узоқ муддатли ресурс базасини мустаҳкамлаш ҳамда банкларнинг инвестицион фаоллигини корхоналарнинг ишлаб чиқариш технологияларини модернизациялашга қаратиш доирасида қўйидаги чора тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Биринчидан, давлат томонидан инновацион лойиҳаларни кредитлаш билан шуғулланадиган ихтисослаштирилган инновацион банклар ташкил этишни рағбатлантириш;

иккинчидан, банкларнинг узоқ муддатли ресурс базасини уларнинг устав капиталини ошириш, ҳамда облигациялар ҳисобидан шакллантириш;

учинчидан, банклар томонидан жозибадор бўлган узоқ муддатли депозит сертификатларини чиқариш амалиётини ривожлантириш;

тўртинчидан, тижорат банклари томонидан инновацион технологиялар учун ажратилган кредитлар қисмидан оладиган даромадлар қисмига солиқлардан имтиёзлар тақдим этиш.

Ўйлаймизки, юқоридаги чора тадбирларни амалга ошириш, банкларнинг ресурс базасини мустаҳкамлаб, реал секторни инновацион технологиялар ҳисобига ривожлантириши учун ўз таъсирини ўтказади. Шу билан биргаликда инновация фаолиятини ривожлантиришга қаратилган чора-тадбирларнинг самарадорлигини ошириш ҳамда инновацион лойиҳаларни молиялаштириш имкониятлари яратилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 27 апрелдаги “Инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳаларни амалий жорий қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3682 сонли қарори.
2. М.М.Тожиев. Инновацияларни кредитлашнинг рағбатлантирувчи омиллари ва хатарлари тўғрисида. Иқтисод ва молия. 2019, №6 (126)